

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

Станіслав Кравченко

Голова Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
(м. Київ, Україна)
kravchenko@supreme.court.gov.ua

УДК 343.36

ЗЛОЧИНИ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВА ТА ІНТЕРЕСИ ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ОБВИНУВАЧЕНОГО, У СИСТЕМІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ

Анотація. У доктрині кримінального права України дослідженню злочинів проти правосуддя завжди приділялася значна увага. Водночас постійне оновлення кримінального закону в частині встановлення відповідальності за злочини проти правосуддя ставить завдання визначити систему відповідної групи посягань з урахуванням всіх реалій сучасного законодавства. До того ж встановлення системи злочинів проти правосуддя є для нас лише першим кроком у висвітленні питання про місце злочинів, що посягають на процесуальні права та інтереси підозрюваного, обвинуваченого, у відповідній системі.

Метою статті є встановлення системи злочинів проти правосуддя. Для її досягнення поставлені такі запитання: а) чи виокремлювалася група злочинів, передбачених статтями 371–375 Кримінального кодексу України (далі – КК України), серед інших посягань на правосуддя?; б) якщо “так” – то за якою підставою (специфіка безпосереднього об’єкта, потерпілий, суб’єкт тощо), і яку назву мала така група?; в) якщо зазначені вище посягання не розглядалися як окрема група – то до яких груп відносили злочини, передбачені статтями 371–375 КК України (або такі, що відповідали названим у Кримінальному кодексі України 1960 р.)? Тобто питання класифікації злочинів проти правосуддя залишається актуальним.

У КК України відповідальність за злочини проти правосуддя регламентовано розділом XVIII Особливої частини, в якому міститься 33 статті, які мають як спільні (загальні) ознаки, так і відмінні. Це пов’язано, зокрема, з тими, що в розділі під охорону взято різні соціальні цінності. Існують різні класифікації злочинів проти правосуддя. У статті підтримується підхід щодо здійснення класифікації за об’єктом злочину.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що злочини, передбачені статтями 371–375 КК України, в системі злочинів проти правосуддя на доктриналь-

© Станіслав Кравченко, 2018

ЗЛОЧИНИ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВА ТА ІНТЕРЕСИ ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ОБВИНУВАЧЕНОГО...

ному рівні виділялися лише при здійсненні класифікації злочинів проти правосуддя на підставі суб'єкта злочину. Водночас процесуальні права підозрюваного, обвинуваченого повинні розглядатися в кримінальному праві як комплексний, змістовно пов'язаний об'єкт кримінально-правової охорони, на який посягають злочини, передбачені статтями 371–375 КК України. Отже, вважаємо за доцільне, при здійсненні класифікації злочинів проти правосуддя за об'єктом, виокремлювати групу посягань, передбачених статтями 371–375 КК України; при цьому допустимою є назва такої групи, як “злочини, що посягають на процесуальні права та інтереси підозрюваного, обвинуваченого”.

Ключові слова: кримінальне право; правосуддя; злочини проти правосуддя; класифікація злочинів; група злочинів проти правосуддя.

У доктрині кримінального права України дослідженню злочинів проти правосуддя завжди приділялася значна увага як у радянський період, так і на сучасному етапі. Зокрема, цій тематиці присвячено праці таких учених: П. Андрушка¹, М. Бажанова², А. Беніцького³, В. Борисова⁴, І. Власова⁵, А. Галахової⁶, А. Горелик⁷, Л. Лобанової⁸, С. Мірошніченко⁹, В. Навроцького¹⁰, Ш. Рашковської¹¹, І. Тяжкової¹², В. Тютюгіна¹³, Є. Фесенка¹⁴, М. Хавронюка¹⁵ та ін.

¹ П Андрушко, ‘Проблемні питання кваліфікації постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови’ (2014) 4 Адвокат 13; П Андрушко, ‘Проблемні питання кваліфікації постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови’ (2014) 5 Адвокат 5; П Андрушко, ‘Доктринальне і правозастосовне тлумачення норми, сформульованої у ст. 375 КК України’ (2015) 7-8 Юридична Україна 86; П Андрушко, ‘Особливості кримінально-правової кваліфікації притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності: теоретичні орієнтири та правозастосовна практика’ (2015) 10-12 Юридична Україна 176; П Андрушко, ‘Особливості кримінально-правової кваліфікації притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності: теоретичні орієнтири та правозастосовна практика (частина друга)’ (2016) 1-2 Юридична Україна 49.

² М Бажанов, *Злочини проти правосуддя: конспект лекцій* (Нац юрид акад України 1996) 29.

³ М Мельник та В Клименко (ред), *Кримінальне право України. Особлива частина: підручник* (вид 2-ге, переробл та допов, Атіка 2008) 712; О Дудоров та Є Письменський (ред), *Кримінальне право. Особлива частина: підручник*, т 2 (Елтон-2 2012) 703.

⁴ В Борисов та В Тютюгін (ред), *Злочини проти правосуддя: навчальний посібник* (Нац юрид акад України 2011) 155.

⁵ И Власов и И Тяжкова, *Ответственность за преступления против правосудия* (Юридическая литература 1968) 29-41.

⁶ А Галахова (ред), *Преступления против правосудия* (Норма 2005) 416.

⁷ А Горелик и Л Лобанова, *Преступления против правосудия* (Юридический центр Пресс 2005) 50.

⁸ Л Лобанова, *Преступления против правосудия: теоретические проблемы классификации и законодательной регламентации* (Изд-во Волгоградского ун-та 1999) 268.

⁹ С Мірошніченко, *Злочини проти правосуддя: теорія та практика протидії* (Десна 2012) 432.

¹⁰ В Навроцький, *Злочини проти правосуддя: Текст лекцій для студентів юридичного факультету* (Видавництво ЛДУ 1997) 48.

¹¹ Ш Рашковская, *Преступления против социалистического правосудия. Лекция для студентов ВЮЗИ* (1978) 5.

¹² Власов и Тяжкова (н 5) 134.

¹³ В Тютюгін та Ю Гродецький, ‘Кримінальна відповідальність за погрозу або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного (коментар до ст. 377 КК України України)’ (2010) 112 Проблеми законності 99; Борисова та Тютюгін (н 4) 155.

¹⁴ Є Фесенко, ‘Злочини проти правосуддя’ в Матишевський П та інші (ред), *Кримінальне право України: Особлива частина: підручник для студентів юридичних вузів і факультетів* (1999) 591-637.

¹⁵ М Хавронюк, ‘Стаття 376 Кримінального кодексу України: здобуток чи прорахунок?’ (2009) 10 Вісник Верховного Суду України 6.

Окремі юридичні склади злочинів проти правосуддя проаналізовано у працях Н. Алексєєвої¹⁶, Г. Богонюка¹⁷, О. Вакулик¹⁸, В. Головчук¹⁹, С. Дідик²⁰, В. Єднак²¹, В. Кузнецова та М. Сийплові²², О. Заліска²³, Н. Квасневської²⁴, О. Мандро²⁵, Р. Мельника²⁶, М. Мельниченка²⁷, В. Опанасенка²⁸, М. Пономарьової²⁹, Л. Трушківської³⁰, М. Шепітька³¹, Ю. Юшиної³² та ін. Водночас постійне оновлення кримінального закону в частині встановлення відповідальності за злочини проти правосуддя ставить завдання визначити систему відповідної групи посягань з урахуванням усіх реалій сучасного законодавства. До того ж встановлення системи злочинів проти правосуддя є для нас лише першим кроком для висвітлення питання про місце злочинів, що посягають на процесуальні права та інтереси підозрюваного, обвинуваченого, у відповідній системі.

Метою дослідження є встановлення системи злочинів проти правосуддя. Для її досягнення вважаємо за доцільне дати відповідь на такі запитання: а) чи виокремлювалася група злочинів, передбачених стат-

- ¹⁶ Н Алексєєва, 'Кримінальна відповідальність за злочини проти правосуддя, що вчиняються свідками, експертами, перекладачами або щодо них' (автореф дис канд юрид наук, 2017) 20.
- ¹⁷ Г Богонюк, 'Кримінально-правова характеристика невиконання судового рішення' (дис канд юрид наук, Львів держ ун-т внутр справ 2016).
- ¹⁸ О Вакулик, 'Кримінально-правова характеристика примушування давати показання' (автореф дис канд юрид наук, 2011).
- ¹⁹ В Головчук, 'Кримінально-правова охорона порядку виконання судових рішень' (автореф дис канд юрид наук, 2012).
- ²⁰ С Дідик, 'Кримінально-правова охорона правосуддя від незаконних діянь судді як спеціального суб'єкта злочину' (автореф дис канд юрид наук, 2009).
- ²¹ В Єднак, 'Кримінальна відповідальність за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови з корисливих мотивів' (автореф дис канд юрид наук, 2015).
- ²² В Кузнецов та М Сийплові, *Кримінальна відповідальність за притягнення як обвинуваченого завідомо невинної особи* (ЗакДУ 2011).
- ²³ О Заліска, 'Правосуддя в Україні як об'єкт кримінально-правової охорони' (дис канд юрид наук, 2015).
- ²⁴ Н Квасневська, 'Відповідальність за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови в Україні (кримінально-правове та кримінологічне дослідження)' (автореф канд юрид наук, 2009).
- ²⁵ О Мандро, 'Кримінальна відповідальність за злочини, що посягають на життя та здоров'я народного засідателя чи присяжного' (автореф дис канд юрид наук, 2014).
- ²⁶ Р Мельник, 'Кримінально-правова характеристика завідомо незаконних затримання, приводу, арешту та тримання під вартою (ст. 371 КК України)' (автореф дис канд юрид наук, 2008).
- ²⁷ М Мельниченко, 'Кримінально-правова охорона порядку одержання доказів у кримінальному провадженні' (дис канд юрид наук, 2016).
- ²⁸ В Опанасенко, 'Злочини проти встановленого порядку збирання та фіксування доказів у системі злочинів проти правосуддя' (2016) 1 *Право і громадянське суспільство* 73.
- ²⁹ М Пономарьова, 'Кримінально-правова характеристика складу злочину постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови' (автореф дис канд юрид наук, 2018).
- ³⁰ Л Трушківська, 'Кримінально-правова охорона особистих благ захисника чи представника особи у зв'язку з наданням ними правової допомоги (ст. ст. 398, 400 КК України)' (автореф дис канд юрид наук, 2013).
- ³¹ М Шепітько, 'Кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве показання' (дис канд юрид наук, 2011).
- ³² Ю Юшина, 'Посягання на правосуддя, що здійснюються у процесі перевірки інформації про вчинені або підготовлювані злочини (кримінально-правовий аспект)' (автореф дис канд юрид наук, 2012).

тями 371–375 Кримінального кодексу України (далі – КК України)³³, серед інших посягань на правосуддя?; б) якщо “так”, то за якою підставою (специфіка безпосереднього об’єкта, потерпілий, суб’єкт тощо), і яку назву мала така група?; в) якщо зазначені вище посягання не розглядалися як окрема група, то до яких груп відносили злочини, передбачені статтями 371–375 КК України (або такі, що відповідали названим у Кримінальному кодексі України 1960 р. (далі – КК України 1960 р.)).

Питання класифікації (систематизації) злочинів проти правосуддя залишається дискусійним, починаючи з 1960 р., коли в КК України 1960 р. вперше з’явилася самостійна глава VIII “Злочини проти правосуддя”. У чинному КК України відповідальність за такі злочини регламентовано розділом XVIII Особливої частини, в якому міститься 33 статті, які встановлюють кримінальну відповідальність за посягання на правосуддя, при цьому ці статті мають як спільні (загальні) ознаки, так і відмінні. Це пов’язано, зокрема з тим, що в розділі під охорону взято різні соціальні цінності. Так, у доктрині кримінального права розроблено різні визначення родового об’єкта злочинів проти правосуддя. При цьому автори визначень керуються різними підходами до розуміння об’єкта злочину загалом та терміна “правосуддя” зокрема. Визначення родового об’єкта злочинів проти правосуддя не є завданням нашого дослідження, а тому наведемо низку типових визначень. Так, Л. Лобанова зауважує, що родовий об’єкт злочинів проти правосуддя – це система суспільних відносин, покликаних забезпечити передумови, нормальне здійснення, а також втілення в життя результатів охоронної, пізнавально-правозастосовної, процесуально-впорядкованої діяльності суду та органів й осіб, які сприяють йому³⁴. В. Борисов та В. Тютюгін зазначають, що в розділі XVIII Особливої частини КК України передбачено відповідальність за злочини, родовим об’єктом яких є суспільні відносини, що забезпечують нормальну, регламентовану законодавством діяльність суду й органів, які йому сприяють, із реалізації завдань і цілей у сфері здійснення правосуддя³⁵. На думку О. Заліско, об’єкт злочинів проти правосуддя – це врегульовані нормами кримінального права та охоронювані кримінальним законом суспільні відносини у сфері розслідування злочинів, розгляду і вирішення цивільних, адміністративних та кримінальних справ і виконання покарання, що виникають на підставі та у зв’язку з вчиненням суспільно небезпечних діянь у цій сфері і яким внаслідок злочинних посягань завдається шкода або створюється загроза її заподіяння³⁶. Таке визначен-

³³ Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 15.05.2018).

³⁴ Лобанова (н 8) 27.

³⁵ Борисов та Тютюгін (н 4) 7.

³⁶ Заліско (н 23) 103.

Станіслав Кравченко

ня, на наше переконання, є дещо некоректним, оскільки згідно з чинним законодавством, зокрема ч. 1 ст. 18 Закону України “Про судоустрій і статус суддів”, ‘суди спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення’³⁷. Крім того, у термінології кримінального процесуального законодавства використовується термінологічний зворот “кримінальне провадження”.

Зауважимо, що серед фахівців у галузі кримінального права та процесу немає єдності думок щодо визначення поняття “правосуддя”, чинне законодавство також не містить визначення цього поняття. У кримінально-правовій літературі це поняття використовується у різних значеннях – більш вузькому та широкому. Будучи прихильником першого підходу, М. Бажанов вважає, що діяльність органів дізнання, слідства і прокуратури не є правосуддям, а лише спрямована на сприяння його здійсненню³⁸. Такий же принцип взято за основу Конституційним Судом України в ухвалі від 14 жовтня 1997 р. № 44-з про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням державного зовнішньоекономічного підприємства “Славутич-Сталь” щодо тлумачення ст. 124 Конституції України і Закону України “Про міжнародний комерційний арбітраж” (п. 3)³⁹. Зазначимо, що це рішення конституційної юрисдикції прийнято щодо положень ч. 1 ст. 124 Конституції України в редакції 1996 р. Іншого підходу дотримуються такі вчені, як В. Навроцький⁴⁰, О. Кваша⁴¹ та ін. Зокрема, В. Борисов та В. Тютюгін вважають, що правосуддя – це не тільки специфічна діяльність суду з розгляду справ, а й діяльність органів та установ, які сприяють йому у цьому: органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, установ, які виконують рішення суду, що набрали законної сили, а також діяльність окремих осіб, уповноважених законом на участь у судочинстві, – захисників, представників особи із надання правової допомоги, судових експертів тощо. На думку вчених, таке розуміння правосуддя зумовлено тим, що без функціонування названих органів та установ і діяльності уповноважених на участь у судочинстві осіб здійснення правосуддя судом було б практично неможливе. Вчені констатують, що злочини проти правосуддя посяга-

³⁷ Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19 (дата звернення: 15.05.2018).

³⁸ А Светлов и другие, *Уголовное право Украинской ССР на современном этапе. Часть особенная: монография* (Светлов А и Сташис В ред, Наукова думка 1985) 20.

³⁹ Ухвала Конституційного суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням державного зовнішньоекономічного підприємства “Славутич-Сталь” щодо тлумачення статті 124 Конституції України і Закону України “Про міжнародний комерційний арбітраж” від 14 жовтня 1997 р. № 44-з. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vz44u710-97> (дата звернення: 20.05.2018).

⁴⁰ В Навроцький, *Кримінальне право України. Особлива частина: курс лекцій* (КОО 2000) 528.

⁴¹ О Кваша, ‘Поняття злочинів проти правосуддя’ (2005) 16 *Правова держава* 381.

ють не тільки безпосередньо на нормальну діяльність суду зі здійснення правосуддя, а й перешкоджають виконанню функцій тими органами, установами та окремими особами, уповноваженими законом, які сприяють здійсненню судочинства⁴². Слід зазначити, що з прийняттям 2 червня 2016 р. Верховною Радою України Закону України “Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)”, який набрав чинності з 30 вересня 2016 р., термінопоняття “правосуддя” включає як діяльність суду з розгляду справ, так і діяльність органів та установ, що сприяють у цьому, зокрема прокуратури й адвокатури. Крім того, у ст. 131 Конституції України передбачено, що відповідно до закону в системі правосуддя утворюються органи та установи для забезпечення добору суддів, прокурорів, їх професійної підготовки, оцінювання, розгляду справ щодо їх дисциплінарної відповідальності, фінансового та організаційного забезпечення судів. З огляду на це констатуємо невідповідність між наведеним положенням та ст. 124 Конституції України, згідно з якою правосуддя в Україні здійснюють виключно суди, а також положенням ч. 1 ст. 5 Закону України “Про судоустрій і статус суддів”, де також визначено, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства.

Деякі автори пропонують змінити назву розділу Особливої частини КК України. Зокрема, Л. Палюх зазначає, що для вирішення проблеми структури, змісту та назви розділу “Злочини проти правосуддя” варто було б внести зміни лише до самої назви розділу та перейменувати його на “Злочини проти порядку судочинства та виконання судових рішень”⁴³. Вважаємо, що запропоновані автором зміни не вирішать ситуації, яка склалася, оскільки чинне законодавство не містить визначення понять “правосуддя” і “судочинство”. Крім того, законодавцем використовуються й інші терміни, зокрема, “судоустрій”, “судова влада”, “судова система” тощо, зміст яких також не розкрито. С. Дідик вважає, що відповідно до розуміння правосуддя та родового об’єкта злочинів проти правосуддя буде логічним у чинному КК України розділ XVIII “Злочини проти правосуддя” назвати “Злочини проти правосуддя та порядку діяльності, що сприяє його здійсненню”⁴⁴. На нашу думку, такий підхід також є дискусійним, оскільки охорона спеціального потерпілого, а також злочини, склади яких передбачено статтями 389–395 КК України, не охоплюються запропонованою назвою, тобто низку статей необхідно буде розмістити в інших розділах Особливої частини КК України.

⁴² Борисов та Тютюгін (н 4) 7-8.

⁴³ Л. Палюх, ‘До питання про родовий об’єкт злочинів проти правосуддя’ (2008) 3 Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ 7.

⁴⁴ Дідик (н 20) 4.

Вважаємо, що використання поняття “правосуддя” у назві розділу XVIII Особливої частини КК України є умовним, а тому необов’язково змінювати його назву. А. Горелик і Л. Лобанова обґрунтовано зазначають, що правосуддя як об’єкт кримінально-правової охорони, враховуючи різноманіття таких суспільних відносин, що включаються в його зміст, не може бути представлено як однорідне (нескладне) захищуване благо⁴⁵. На думку В. Бурдіна, в результаті аналізу окремих складів злочинів цього розділу можна зробити висновок, що в окремих із них безпосереднім об’єктом є не правосуддя, а інші, хоча і тісно пов’язані зі здійсненням правосуддя, відносини (зокрема, злочини, передбачені статтями 371, 372, 373, 380, 381, 382, 383, 387, 389, 391, 392, 393, 394, 395, 396 КК України)⁴⁶. Автор вважає, що назва розділу XVIII Особливої частини КК України не відповідає його змісту, що вимагає або зміни його назви, або зміни його змісту⁴⁷.

Оскільки правосуддя покликане охороняти та захищати права, інтереси і свободи людини, а також права та інтереси юридичних осіб від правопорушень, а у разі вчинення злочинів може стати об’єктом кримінально-правової охорони, розуміння поняття “правосуддя” як об’єкта кримінально-правової охорони більш широке, ніж розуміння цього поняття відповідно до ч. 1 ст. 124 Конституції України, тобто в КК України воно використовується у широкому значенні.

Переходимо до вирішення питання щодо місця злочинів, передбачених статтями 371–375 КК України, у системі злочинів проти правосуддя. У доктрині кримінального права вченими запропоновано чимало видів класифікації (систематизації) злочинів проти правосуддя, розроблених на основі різних критеріїв (підстав). Зауважимо, що С. Познишев обґрунтовано зазначав, що класифікація – це перший і дуже важливий крок, який повинен зробити дослідник будь-якої різноманітної групи явищ. Як прийом вивчення класифікація має подвійне значення для наукового дослідника: з боку зовнішнього – це прийом, який вносить у вивчення систему і порядок; з боку внутрішнього – це прийом, який зумовлює повноту і правильність висновків вивчення⁴⁸.

Проаналізувавши доктринальні підходи до класифікації (систематизації) злочинів проти правосуддя, можемо виділити такі: за об’єктом злочину, за суб’єктом злочину та змішані.

⁴⁵ Горелик и Лобанова (н 7) 50.

⁴⁶ В Бурдін, ‘Окремі проблеми злочинів проти правосуддя за КК України’ (2004) 2 Життя і право 74.

⁴⁷ Там само 77.

⁴⁸ С Познишев, *Основные вопросы учения о наказании* (репринтная копия, Университетская типография 1904) 5.

Класифікацію злочинів проти правосуддя за об'єктом посягання здійснюють, зокрема, такі вчені, як І. Власов й І. Тяжкова⁴⁹, М. Бажанов⁵⁰, А. Федоров⁵¹, В. Борисов та В. Тютюгін⁵², М. Шепітько⁵³, О. Заліско⁵⁴ та ін. В. Борисов зазначає, що правильне встановлення видового об'єкта цих злочинів є також визначальним і для їх відокремлення від інших злочинів проти життя, здоров'я особи, проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян у сфері службової діяльності тощо⁵⁵. На користь класифікації (систематизації) злочинів проти правосуддя за критерієм об'єкта злочину вказує В. Опанасенко, який вважає, що вітчизняне кримінальне законодавство закріплює формально-матеріальний тип визначення поняття злочину; отже, обов'язковою ознакою такого правопорушення є не лише кримінальна протиправність, а й суспільна небезпечність, характер якої визначається насамперед об'єктом посягання⁵⁶. Зазначимо, що вчені здійснюють класифікацію за цим критерієм, враховуючи або видовий, або безпосередній об'єкт злочину.

Злочини проти правосуддя класифікують також за ознаками суб'єкта їхнього вчинення. Зокрема, Ш. Рашковська розрізняє злочини, які вчиняються службовими особами правоохоронних органів, та злочини проти правосуддя, що вчиняються іншими особами⁵⁷. Класифікацію за цим критерієм здійснюють також М. Хавронюк⁵⁸ та А. Беніцький⁵⁹. При цьому А. Беніцький здійснює класифікацію злочинів проти правосуддя залежно від декількох підстав за суб'єктом та об'єктом злочину. Зокрема, вчений залежно від суб'єкта злочину розділяє злочини проти правосуддя на такі групи: 1) злочини, що вчинюють працівники судового органу (професійні судді, народні засідателі, присяжні та працівники апарату суду) (статті 371, 372, 374, 375, 376¹, 381 та ч. 2 ст. 387 КК України); 2) злочини, що вчиняють працівники органу досудового розслідування, прокуратури, виконавчої служби, оперативно-розшукового органу, а також службові особи органу, на який покладено функції забезпечення безпеки, щодо особи, узятій під захист (статті 371–374, 380, 381 та ч. 2 ст. 387

⁴⁹ Власов и Тяжкова (н 5) 52-3.

⁵⁰ М Бажанов, *Уголовно-правовая охрана советского правосудия: учебное пособие* (Юрид ин-т 1986) 42.

⁵¹ А Федоров, 'Понятие и классификация преступлений против правосудия' (дис канд юрид наук, 2004) 45-80.

⁵² Борисов та Тютюгін (н 4) 4.

⁵³ Шепітько (н 31) 20.

⁵⁴ Заліско (н 23) 236.

⁵⁵ В Борисов, 'Відповідність кримінального закону конституційним принципам здійснення правосуддя в Україні' (2009) 18 Питання боротьби зі злочинністю 4.

⁵⁶ Опанасенко (н 28) 92.

⁵⁷ Рашковская (н 11) 16.

⁵⁸ О Дудоров и М Хавронюк, *Кримінальне право: навчальний посібник* (Ваіте 2014) 791.

⁵⁹ О Дудоров та Є Письменський (ред), *Кримінальне право. Особлива частина: підручник*, т 2 (Елтон-2 2012) 512.

КК України); 3) злочини, що вчинюють особи, які відбувають покарання; підозрюваний; обвинувачений; підсудний; засуджений; особа, щодо якої встановлено адміністративний нагляд; особа, щодо якої застосовано примусові заходи медичного характеру або примусове лікування (статті 389–395 КК України); 4) злочини, що вчиняють свідок, потерпілий від злочину, експерт, перекладач, оцінювач, які зобов'язані сприяти або не протидіяти здійсненню правосуддя (статті 384, 385 та ч. 1 ст. 387 КК України); 5) злочини, що вчиняють працівники банківської або іншої фінансової установи (ст. 388 КК України); 6) злочини, що вчиняють інші особи (статті 376, 376¹, 377–379, 381–383, 386, ч. 1 ст. 387, 388 та 396–400 КК України))⁶⁰.

При цьому А. Беніцький залежно від об'єкта в системі злочинів проти правосуддя виділяє такі основні групи: 1) злочини, що посягають на інтереси правосуддя у сфері здійснення та забезпечення нормальної діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду, до яких, на думку автора, належать злочини, передбачені статтями 371–375 КК України; 2) злочини, що посягають на інтереси правосуддя у сфері забезпечення гарантій незалежності судових органів при здійсненні правосуддя, а також гарантій безпеки життя, здоров'я та права власності суддів або їх близьких родичів, до цих злочинів належать злочини, передбачені статтями 376–379 КК України); 3) злочини, що посягають на інтереси правосуддя у сфері нормального здійснення посадовими особами своїх функцій щодо отримання об'єктивної істини щодо справи в ході проведення досудового розслідування та судового розгляду (статті 383–396 КК України); 4) злочини, що посягають на інтереси правосуддя у сфері забезпечення належного виконання законних вироків, постанов, ухвал чи рішень суду, а також рішень Європейського суду з прав людини (статті 382, 389, 390–395 КК України); 5) злочини, що посягають на інтереси правосуддя у сфері здійснення заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист (статті 380, 381 КК України); 6) злочини, що посягають на інтереси правосуддя у сфері забезпечення гарантій діяльності та професійної таємниці захисників або представників особи, а також гарантій безпеки життя, здоров'я та права власності зазначених осіб або їх близьких родичів (статті 397–400 КК України)⁶¹.

Оскільки у теорії кримінального права вчені класифікують злочини проти правосуддя одночасно як з урахуванням характеристик суб'єкта злочину, так і за специфікою об'єкта злочину, на нашу думку, можна виокремити класифікацію цієї категорії злочинів за змішаним (складним)

⁶⁰ Дудоров та Письменський (н 57) 512.

⁶¹ Там само 512-4.

критерієм. Зокрема, Ю. Александров поділяє злочини проти правосуддя на такі групи: 1) злочини проти правосуддя, що вчиняються службовими особами, які здійснюють чи забезпечують здійснення правосуддя (статті 371–375, 380, 381 КК України); 2) злочини проти правосуддя, вчинювані особами, на яких покладені обов'язки зі сприяння у здійсненні правосуддя (статті 384, 385, 387 КК України); 3) злочини проти правосуддя, вчинювані засудженими або особами, які перебувають під вартою (статті 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395 КК України); 4) злочини проти правосуддя, вчинювані особами, які не мають безпосереднього відношення до здійснення правосуддя (статті 376, 377, 378, 379, 382, 383, 386, 388, 396 КК України); 5) злочини, що посягають на життя, здоров'я, особисту безпеку, інші блага й інтереси захисників чи представників особи у зв'язку з їхньою діяльністю з надання правової допомоги (статті 397, 398, 399, 400 КК України)⁶². Зазначимо, що на такому поділі зауважує і С. Шапченко⁶³.

Натомість В. Тютюгін, здійснюючи класифікацію злочинів проти правосуддя, виділяє такі групи, які посягають на відносини, що забезпечують: 1) належну реалізацію конституційних принципів здійснення правосуддя (статті 371, 372, 374, 375, 376, 376¹ і 397 КК України); 2) охорону життя, здоров'я, власності, особистої безпеки суддів, народних засідателів, присяжних та інших учасників провадження (статті 377–379, 398–400 КК України); 3) одержання достовірних доказів та істинних висновків під час здійснення провадження (статті 373, 383–386 КК України); 4) своєчасне розкриття та припинення злочинних посягань (статті 380, 381, 387, 395, 396 КК України); 5) належне виконання судових актів та заходів впливу, що ними призначені (статті 382, 388, 389, 389¹, 390–394 КК України)⁶⁴. Здійснюючи таку класифікацію, вчений враховує сферу тих суспільних відносин щодо здійснення правосуддя, на які посягають ті чи інші злочини, передбачені розділом XVIII Особливої частини КК України, а також враховуючи специфіку їх об'єктивної сторони і суб'єктів⁶⁵.

Класифікацію злочинів проти правосуддя за механізмом заподіяння шкоди здійснюють В. Навроцький та Л. Палюх. Останній класифікує злочини проти правосуддя за механізмом заподіяння шкоди відносинам щодо здійснення судочинства та виконання судових рішень, на такі групи: 1) злочини проти правосуддя, що вчиняються “ззовні”, і до яких відносить склади злочинів, передбачені статтями 376, 377, 378, 379, 386, 397, 398, 399, 400 КК України; 2) злочини проти правосуддя, що вчиня-

⁶² Мельник та Клименко (н 3) 573-4.

⁶³ С. Яценко (ред), *Кримінальне право України: Практикум: навчальний посібник* (2-е вид, перероб і допов, Юрінком Інтер 2004) 592.

⁶⁴ В. Тацій та В. Борисов та В. Тютюгін (ред), *Кримінальне право України: Особлива частина: підручник* (5-те вид, перероб і допов, Право 2015) 570.

⁶⁵ Там само.

Станіслав Кравченко

ються “із середини”, до цієї групи відносить злочини, передбачені статтями 383, 384, 385, 387, 388, 396, 382, 400¹ КК України, а також усі злочини проти правосуддя, що вчиняються засудженими, особами, взятими під варту, а також до яких встановлений адміністративний нагляд (передбачені статтями 389–395 КК України); 3) злочини проти правосуддя, що вчиняються “із середини” (службовими особами органів, які ведуть процес (здійснюють судочинство)), до яких відносить злочини, передбачені статтями 371, 372, 373, 374, 375, 376¹, 380, 381 КК України⁶⁶.

Проаналізувавши різні класифікації злочинів проти правосуддя, вважаємо, що злочини, передбачені статтями 371–375 КК України, у більшості випадків в окрему групу не виділяються. Водночас ці злочини вчені відносять до різних груп злочинів проти правосуддя. Так, В. Борисов та В. Тютюгін на підставі безпосереднього об’єкта злочинів проти правосуддя аналізовані нами злочини включали до двох груп: злочини, які посягають на конституційні принципи діяльності органів дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду (статті 371, 372, 374, 375, 376, 376¹ та 397 КК України); злочини, які посягають на відносини, що забезпечують одержання достовірних доказів та істинних висновків у справі (статті 373, 383, 384, 385 та 386 КК України)⁶⁷. У подальшому В. Тютюгін, виходячи зі сфери тих суспільних відносин щодо здійснення правосуддя, на які посягають ті чи інші злочини, передбачені розділом XVIII Особливої частини КК України, а також враховуючи специфіку їх об’єктивної сторони і суб’єктів, злочини, передбачені статтями 371–375 КК України, відносить до таких двох груп: злочини, які посягають на відносини, що забезпечують належну реалізацію конституційних принципів здійснення правосуддя (статті 371, 372, 374, 375, 376, 376¹ і 397 КК України) і на одержання достовірних доказів та істинних висновків під час здійснення провадження (статті 373, 383–386 КК України)⁶⁸. Фактично вчений здійснює таку класифікацію злочинів, приводячи її у відповідність до процесуального законодавства. При цьому вважаємо, що виділення такої групи злочинів, які посягають на відносини, що забезпечують одержання достовірних доказів та істинних висновків під час здійснення провадження, є дискусійним, оскільки таке одержання є одним із завдань кримінального провадження загалом.

За критерієм подібності безпосередніх об’єктів злочинів проти правосуддя М. Шепітько виокремлює такі видові об’єкти: 1) суспільні відносини щодо забезпечення формування доказів або іншої інформації, що має

⁶⁶ Л. Палюх, ‘Класифікація злочинів проти правосуддя’ (2018) 2 Підприємництво, господарство і право 176.

⁶⁷ Борисов та Тютюгін (н 4) 7-10.

⁶⁸ Тацій та Борисов та Тютюгін (н 62) 570.

оціночний характер під час здійснення правосуддя (статті 371, 372, 373, 383, 384, 385, 386, 387, 396 КК України); 2) суспільні відносини, що забезпечують вирішення завдань суду під час здійснення правосуддя (статті 375, 376, 376¹, 377, 378, 379, 380, 381 КК України); 3) суспільні відносини, що забезпечують вирішення завдань, які стоять перед захисником (представником) особи під час здійснення правосуддя (статті 374, 397, 398, 399, 400 КК України)⁶⁹. Отже, злочини, передбачені статтями 371–375 КК України, віднесено до різних груп злочинів проти правосуддя.

О. Заліско вважає, що всі злочини проти правосуддя передусім потрібно розрізняти за видовим об'єктом злочинного посягання. Звертаємо увагу на некоректність визначення вченим такої підстави для класифікації. Очевидно, що, на його думку, підставою для класифікації є спільні безпосередні об'єкти злочинів проти правосуддя. При цьому автор пропонує злочини, передбачені статтями 371–375 КК України, відносити до групи злочинів проти правосуддя, що посягають на суспільні відносини, які забезпечують розвиток процесуальної діяльності відповідно до завдань правосуддя (статті 371, 372, 373, 374, 375, 376, 376¹, 380, 381, 384, 385, 386, 387, 397 КК України)⁷⁰. Звертаємо увагу, що чинне процесуальне законодавство не використовує формулювання “розвиток процесуальної діяльності”, а отже, для коректності твердження автор мав би навести змістовну характеристику цього термінопоняття. Крім того, О. Заліско зазначає, що не всі злочини проти правосуддя, які передбачені в чинному КК України, можуть бути включені в таку класифікацію, оскільки їх об'єкти не відповідають визначеним критеріям поділу⁷¹.

Злочини, які є предметом нашого дослідження, зокрема, передбачені статтями 371–375 КК України, В. Александров відносить до групи злочинів проти правосуддя, що вчиняються службовими особами, які здійснюють чи забезпечують здійснення правосуддя (статті 371, 372, 373, 374, 375, 380, 381 КК України)⁷². Такого самого підходу дотримується М. Хавронюк, який відносить їх до групи злочинів проти правосуддя, що вчиняються службовими особами, які здійснюють чи забезпечують здійснення правосуддя (статті 371, 372, 373, 374, 375, 376¹, 380, 381, 381¹, ч. 2 ст. 387 КК України)⁷³. При цьому автор вказує на те, що найкраще особливості кримінальних правопорушень проти правосуддя розкриваються у разі створення їх системи за критерієм суб'єкта⁷⁴.

⁶⁹ Шепітько (н 31) 6

⁷⁰ Заліско (н 23) 110.

⁷¹ Там само 110.

⁷² Мельник та Клименко (н 3) 712.

⁷³ Дудоров и Хавронюк (н 56) 791.

⁷⁴ Там само.

Станіслав Кравченко

Як уже зазначалося, А. Беніцький здійснює класифікацію злочинів проти правосуддя залежно від декількох підстав за суб'єктом та за об'єктом злочину. Класифікуючи злочини проти правосуддя на підставі об'єкта, злочини, передбачені статтями 371–375 КК України, вчений виділяє в окрему групу, зокрема, злочини, що посягають на інтереси правосуддя у сфері здійснення, і забезпечення нормальної діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду⁷⁵.

Л. Палюх, класифікуючи злочини проти правосуддя за механізмом заподіяння шкоди відносинам щодо здійснення судочинства та виконання судових рішень, злочини, передбачені статтями 371–375 КК України, розглядає в контексті групи злочинів проти правосуддя, що вчиняються “із середини” (службовими особами органів, які ведуть процес (здійснюють судочинство)), і до цієї групи відносить злочини, передбачені статтями 371–375, 376¹, 380, 381 КК України⁷⁶.

Аналізуючи запропоновані в доктрині кримінального права класифікації злочинів проти правосуддя, можемо дійти висновку, що у більшості класифікацій злочини, що є предметом нашого дослідження (статті 371–375 КК України), або взагалі не виділялися в окрему групу, або більшість із них відносилися до тих злочинів, які посягають на діяльність органів дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду.

Відповідно до ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України).

Завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура⁷⁷.

У статті 42 КПК України надано визначення понять “підозрюваного” та “обвинуваченого” у кримінальному провадженні і вказано перелік процесуальних прав, якими наділено цих осіб. Вважаємо, що в злочинах, передбачених статтями 371–375 КК України, наявні (існують) спільні

www.pravoua.com.ua

⁷⁵ Дудоров та Письменський (н 57) 512.

⁷⁶ Палюх (н 64) 176.

⁷⁷ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 15.05.2018).

ознаки, а саме безпосередній об'єкт злочину. Зокрема, усі ці посягання здійснюються на регламентовані ст. 42 КПК України процесуальні права та інтереси підозрюваного, обвинуваченого у кримінальному провадженні. Тобто цим злочинам притаманні ознаки, які можуть бути підставою для класифікації аналізованих діянь у певну групу. Цими ознаками є об'єкт та суб'єкт злочину (особа, яку наділено владними повноваженнями у кримінальному провадженні), що і дає підстави для об'єднання їх в одну групу. Оскільки систему Особливої частини КК України побудовано з урахуванням об'єкта посягання, вважаємо, що критерій за об'єктом злочину є найбільш прийнятним для класифікації (систематизації) злочинів проти правосуддя.

Висновки. З урахуванням викладеного можемо зробити такі висновки. У доктрині кримінального права існують різні підходи до класифікації злочинів проти правосуддя, зокрема за суб'єктом злочину, об'єктом злочину та змішана (складна). Вважаємо, що з урахуванням побудови Особливої частини КК України та у зв'язку з правовою природою необхідно здійснювати класифікацію, беручи до уваги об'єкт посягання.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що злочини, передбачені статтями 371–375 КК України, у системі злочинів проти правосуддя на доктринальному рівні виділялися лише при здійсненні класифікації злочинів проти правосуддя на підставі суб'єкта злочину. Водночас процесуальні права підозрюваного, обвинуваченого повинні розглядатися у кримінальному праві як комплексний, змістовно пов'язаний об'єкт кримінально-правової охорони, на який посягають злочини, передбачені статтями 371–375 КК України. Отже, вважаємо за доцільне при здійсненні класифікації злочинів проти правосуддя за об'єктом виокремлювати групу посягань, передбачених статтями 371–375 КК України; при цьому допустимою є назва такої групи, як “злочини, що посягають на процесуальні права та інтереси підозрюваного, обвинуваченого”.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Konstitutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 28 chervnia 1996 r. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (accessed 10.05.2018) (in Ukrainian).
2. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 5 kvitnia 2001 r. № 2341-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (accessed: 15.05.2018) (in Ukrainian).

3. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedural Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 13 kvitnia 2012 r. № 4651-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (accessed: 15.05.2018) (in Ukrainian).
4. Pro sudoustrii i status suddiv [On the Judiciary and the Status of Judges]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 2 chervnia 2016 r. № 1402-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (accessed: 10.05.2018) (in Ukrainian).
5. Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo pravosuddia) [Amendments to the Constitution of Ukraine (on Justice)]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 2 chervnia 2016 r. № 1401-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19> (accessed: 21.05.2018) (in Ukrainian).

Cases

6. Ukhvala Konstytutsiinoho sudu Ukrainy pro vidmovu u vidkrytti konstytutsiinoho provadzhennia u spravi za konstytutsiinym zvernenniam derzhavnogo zovnishno-ekonomichnogo pidpriemstva "Slavutych-Stal" shchodo tлумachennia statii 124 Konstytutsii Ukrainy i Zakonu Ukrainy "Pro mizhnarodnyi komertsiiyni arbitrazh" [Decision of the Constitutional Court of Ukraine on the Refusal to Open the Constitutional Proceeding in the Case of the Constitutional Petition of the State Foreign Economic Enterprise Slavutych-Stal Concerning the Interpretation of Article 124 of the Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine "On International Commercial Arbitration"] vid 14 zhovtnia 1997 № 44-з. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-01> (accessed: 21.05.2018) (in Ukrainian).

Bibliography

Authored books

7. Bazhanov M, *Zlochyny proty pravosuddia: konspekt leksii [Crimes Against Justice: A Synopsis of Lectures]* (Nats yuryd akad Ukrainy 1996) (in Ukrainian).
8. Bazhanov M, *Ugolovno-pravovaja ohrana sovetskogo pravosudija: uchebnoe posobie' [Criminal Law Defence of Soviet Justice: A Training Manual]* (Jurid in-t 1986) (in Russian).
9. Vlasov I i Tjzhkova I, *Otvetstvennost' za prestuplenija protiv pravosudija [Responsibility for Crimes Against Justice]* (Yuridicheskaya literatura 1968) (in Russian).
10. Gorelik A i Lobanova L, *Prestuplenija protiv pravosudija [Crimes Against Justice]* (Yuridicheskij tsentr Press 2005) (in Russian).
11. Dudorov O y Khavroniuk M, *Kryminalne pravo: navchalnyi posibnyk [Criminal Law: Tutorial]* (Vaite 2014) (in Ukrainian).
12. Kuznetsov V ta Syiploki M, *Kryminalna vidpovidalnist za prytiahnennia yak obvynuvachenoho zavidomo nevyynnoi osoby [Criminal Liability for the Prosecution of a Guilty, Knowingly Innocent Person]* (ZakDU 2011) (in Ukrainian).
13. Lobanova L, *Prestuplenija protiv pravosudija: teoreticheskie problemy klassifikacii i zakonodatel'noj reglamentacii [Crimes Against Justice: theoretical problems of Classification and Legislative Regulation]* (Izd-vo Volgogradskogo un-ta 1999) (in Russian).
14. Miroshnychenko S, *Zlochyny proty pravosuddia: teoriia ta praktyka protydii [Crimes Against Justice: Theory and Practice of Counteraction]* (Desna 2012) (in Ukrainian).
15. Navrotskiy V, *Zlochyny proty pravosuddia: Tekst leksii dlia studentiv yurydychnogo ffkultetu [Crimes Against Justice: the Text of a Lecture for a Students Lawyer Faculty]* (Vydavnytstvo LDU 1997) (in Ukrainian).

16. Navrotskiy V, *Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna: kurs leksii [Criminal Law of Ukraine. Special part: Course of Lectures]* (KOO 2000) (in Ukrainian).
17. Poznyshch S, *Osnovnye voprosy ucheniya o nakazanii [The Main Questions of the Doctrine of Punishment]* (1904) (in Russian).
18. Rashkovskaja Sh, *Prestupleniya protiv socialisticheskogo pravosuđija: lekcija dlja studentov VJUZI [Crimes Against Socialist Justice]* (1978) (in Russian).

Edited books

19. Borysov V ta Tiutiuhin V (red), *Zlochyny proty pravosuddia: navchalnyi posibnyk [Crimes Against Justice: a Manual]* (Nats yuryd akad Ukrainy 2011) (in Ukrainian).
20. Galahova A (red), *Prestupleniya protiv pravosuđija [Crimes Against Justice]* (Norma 2005) 416 (in Russian).
21. Dudorov O ta Pysmenskiy Ye (red), *Kryminalne pravo. Osoblyva chastyna: pidruchnyk [Criminal Law. Special Part: Textbook]* t 2 (Elton-2 2012) (in Ukrainian).
22. Melnyk M ta Klymenko V (red), *Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna: pidruchnyk [Criminal Law of Ukraine. Special Part: Textbook]* (vyd 2-he, pererobl ta dopov, Atika 2008) (in Ukrainian).
23. Svetlov A i Stashis V (red), *Ugolovnoe pravo SSR na sovremennom jetape: Chast' osobennaja [The Criminal Law of the SSR at the Present Stage: Special Part]* (1985) (in Russian).
24. Tatsii V ta Borysov V ta Tiutiuhin V (red), *Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna: pidruchnyk [Criminal Law of Ukraine: Special Part: Textbook]* (5-te vyd, pererobl i dopov, Pravo 2015) (in Ukrainian).
25. Fesenko Ye, 'Zlochyny proty pravosuddia' ['Crimes Against Justice'] v Matyshevskiy P ta inshi (red), *Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna: pidruchnyk dlja studentiv yurydychnyh vuziv i fakultetiv* (1999) (in Ukrainian).
26. Yatsenko S (red), *Kryminalne pravo Ukrainy: Praktykum: Navchalnyi posibnyk [Criminal Law of Ukraine: Workshop: Textbook]* (2-e vyd, pererob i dopov, Yurinkom Inter 2004) (in Ukrainian).

Journal articles

27. Andrushko P, 'Doktrynalne i pravozastosovne tлумachennia normy, sformulovanoi u st. 375 KK Ukrainy' ['The Doctrinal and Lawful Interpretation of the Norm Formulated in Art. 375 of the Criminal Code of Ukraine'] (2015) 7-8 Yurydychna Ukraina 86 (in Ukrainian).
28. —, 'Osoblyvosti kryminalno-pravovoi kvalifikatsii prytiahnennia zavidomo nevyynnoho do kryminalnoi vidpovidalnosti: teoretychni oriientyry ta pravozastosovna praktyka' ['Peculiarities of the Criminal-Law Qualification of the Charge of Knowingly Innocent Criminal Liability: Theoretical Guidelines and Law Enforcement Practice'] (2015) 10-12 Yurydychna Ukraina 176 (in Ukrainian).
29. —, 'Osoblyvosti kryminalno-pravovoi kvalifikatsii prytiahnennia zavidomo nevyynnoho do kryminalnoi vidpovidalnosti: teoretychni oriientyry ta pravozastosovna praktyka' ['Peculiarities of the Criminal-Law Qualification of Bringing of a Knowingly Innocent to Criminal Responsibility: the Theoretical Guidelines and Law Practice (Part Two)'] (2015) 10-12 Yurydychna Ukraina 49 (in Ukrainian).
30. —, 'Problemni pytannia kvalifikatsii postanovlennia suddeiu (suddiamy) zavidomo nepravosudnoho vyroku, rishennia, ukhvaly abo postanovy' ['Problematic Issues Regarding the Qualification of a Judge (Judge) Knowingly Unjust Sentence, Decision, Decree or Ruling'] (2014) 4 Advokat 13 (in Ukrainian).

31. – –, ‘Problemni pytannia kvalifikatsii postanovlennia suddeiu (suddiamy) zavidomo nepravosudnoho vyroku, rishennia, ukhvaly abo postanovy’ [‘Problematic Issues Regarding the Qualification of a Judge (Judge) Knowingly Unjust Sentence, Decision, Decree or Ruling’] (2014) 5 Advokat 5 (in Ukrainian).
32. Borysov V, ‘Vidpovidnist kryminalnoho zakonu konstytutsiinym pryntsypam zdiisnennia pravosuddia v Ukraini’ [‘The compliance of the criminal law with the Constitutional Principles of the Administration of Justice in Ukraine’] (2009) 18 Pytannia borotby zi zlochynnistiu 4 (in Ukrainian).
33. Burdin V, ‘Okremi problemy zlochyniv proty pravosuddia za KK Ukrainy’ [‘Some Problems of Crimes Against Justice under the Criminal Code of Ukraine’] (2004) 2 Zhyttia i pravo 74 (in Ukrainian).
34. Kvasha O, ‘Poniattia zlochyniv proty pravosuddia’ [‘The Concept of Crimes Against Justice’] (2005) 16 Pravova derzhava 381 (in Ukrainian).
35. Opanasenko V, ‘Zlochyny proty vstanovlenoho poriadku zbyrannia ta fiksuвання dokaziv u systemi zlochyniv proty pravosuddia’ [‘Offenses Against the Established Procedure for Collecting and Recording Evidence in the System of Crimes Against Justice’] (2016) 1 Pravo i hromadianske suspilstvo 73 (in Ukrainian).
36. Paliukh L, ‘Do pytannia pro rodovyi ob’iekt zlochyniv proty pravosuddia’ [‘On the Question of the Generic Object of Crimes Against Justice’] (2008) 3 Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnurishnikh sprav 7 (in Ukrainian).
37. Tiutiuhin V ta Hrodetskyi Yu, ‘Kryminalna vidpovidalnist za pohrozu abo nasylstvo shchodo suddei, narodnoho zasidatelja chy prysiazhnogo (komentar do st. 377 KK Ukrainy Ukrainy)’ [‘Criminal Liability for a Threat or Violence Against a Judge, People’s Assessor or Jury (Commentary on Article 377 of the Criminal Code of Ukraine)’] (2010) 112 Problemy zakonnosti 99 (in Ukrainian).
38. Khavroniuk M, ‘Stattia 376 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy: zdotok chy prorakhunok?’ [‘Article 376 of the Criminal Code of Ukraine: an Achievement or an Error?’] (2009) 10 Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy 6 (in Ukrainian).
39. Paliukh L, ‘Klasyfikatsiia zlochyniv proty pravosuddia’ [‘Classification of Crimes Against Justice’] (2018) 2 Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo 176 (in Ukrainian).

Thesis abstracts

40. Alekseeva N, ‘Kryminalna vidpovidalnist za zlochyny proty pravosuddia, shcho vchyniautsia svidakamy, ekspertamy, perekladachamy abo shchodo nykh’ [‘Criminal Liability for Crimes Against Justice Committed by Witnesses, Experts, Interpreters or Against them’] (avtoref dys kand yuryd nauk, 2017) (in Ukrainian).
41. Vakulyk O, ‘Kryminalno-pravova kharakterystyka prymushuvannia davaty pokazannia’ [‘Criminal-legal Characteristic of Coercion to Testify’] (avtoref dys kand yuryd nauk, 2011) (in Ukrainian).
42. Holovchuk V, ‘Kryminalno-pravova okhorona poriadku vykonannia sudovykh rishen’ [‘Criminal Law Enforcement order Execution of Court Decisions’] (avtoref dys kand yuryd nauk, 2012) (in Ukrainian).
43. Didyk S, ‘Kryminalno-pravova okhorona pravosuddia vid nezakonnykh diian suddei yak spetsialnoho sub’iekta zlochynu’ [‘Criminal Justice Protection Against Illegal Actions of a Judge as a Special Subject of a Crime’] (avtoref dys kand yuryd nauk, 2009) (in Ukrainian).
44. Yednak V, ‘Kryminalna vidpovidalnist za postanovlennia suddeiu (suddiamy) zavidomo nepravosudnoho vyroku, rishennia, ukhvaly abo postanovy z koryslyvykh motyviv’ [‘Criminal Liability for the Decision of a Judge (Judges) of a Knowingly Unjust Sentence, a Decision, Ruling or Ruling on Mercenary Motives’] (avtoref dys kand yuryd nauk, 2015) (in Ukrainian).

45. Kvasnevska N, 'Vidpovidalnist za postanovlennia suddeiu (suddiamy) zavidomo nepravosudnogo vyroku, rishennia, ukhvaly abo postanovy v Ukraini (kryminalno-pravove ta kryminolohichne doslidzhennia)' ['Responsibility for the Decision of a Judge (Judges) of a Knowingly Unjust Sentence, Decision, Decree or Ruling in Ukraine (Criminal Law and Criminal Investigation)'] (avtoref dys kand yuryd nauk, 2009) (in Ukrainian).
46. Mandro O, 'Kryminalna vidpovidalnist za zlochyny, shcho posiahaiut na zhyttia ta zdorovia narodnoho zasidatel'ia chy prysiazhnoho' ['Criminal Liability for Crimes Affecting the Life and Health of People's Assessor or Juror'] (avtoref dys kand yuryd nauk, 2014) (in Ukrainian).
47. Melnyk R, 'Kryminalno-pravova kharakterystyka zavidomo nezakonnykh zatrymannia, pryvodu, areshtu ta trymannia pid vartoiu (st. 371 KK Ukrainy)' ['Criminal Law Characteristic of Unlawful Detention, Dismissal, Arrest and Detention (Article 371 of the Criminal Code of Ukraine)'] (avtoref dys kand yuryd nauk, 2008) (in Ukrainian).
48. Ponomarova M, 'Kryminalno-pravova kharakterystyka skladu zlochnu postanovlennia suddeiu (suddiamy) zavidomo nepravosudnogo vyroku, rishennia, ukhvaly abo postanovy' ['Criminal-legal Characteristic of the Crime of the Decision by a Judge (Judges) of a Knowingly Unjust Sentence, Decision, Decree or Ruling'] (avtoref dys kand yuryd nauk, 2018) (in Ukrainian).
49. Trushkivska L, 'Kryminalno-pravova okhorona osobystykh blah zakhysnyka chy predstavnyka osoby u zv'iazku z nadanniam nymy pravovoi dopomohy (st.st. 398, 400 KK Ukrainy)' ['Criminal Defense of Personal Benefits of a Defender or a representative of a Person in Connection with the Provision of Legal Assistance (Article 398, 400 of the Criminal Code of Ukraine)'] (avtoref dys kand yuryd nauk, 2013) (in Ukrainian).
50. Yushyna Yu, 'Posiahannia na pravosuddia, shcho zdiisniuiutsia u protsesi perevirky informatsii pro vchyneni abo pidhotovliuvani zlochyny (kryminalno-pravovyi aspekt)' ['Attacks on Justice, Carried out in the Process of Checking Information about Committed or Prepared Crimes (Criminal-Law Aspect)'] (avtoref dys kand yuryd nauk, 2012) (in Ukrainian).

Dissertations

51. Bohoniuk H, 'Kryminalno-pravova kharakterystyka nevykonannia sudovoho rishennia' ['Criminal Law Characteristic of Non-enforcement of a Court Decision'] (dys kand yuryd nauk, Lviv derzh un-t vnutr sprav 2016) (in Ukrainian).
52. Zalisko O, 'Pravosuddia v Ukraini yak ob'iekt kryminalno-pravovoi okhorony' ['Justice in Ukraine as an Object of Criminal Law Protection'] (dys kand yuryd nauk, 2015) (in Ukrainian).
53. Melnychenko M, 'Kryminalno-pravova okhorona poriadku oderzhannia dokaziv u kryminalnomu provadzhenni' ['Criminal Defense of the Order of Obtaining Evidence in Criminal Proceedings'] (dys kand yuryd nauk, 2016) (in Ukrainian).
54. Fedorov A, 'Ponjatie i klassifikacija prestuplenij protiv pravosudija' ['The Concept and Classification of Crimes Against Justice'] (dis kand jurid nauk, 2004) (in Russian).
55. Shepitko M, 'Kryminalna vidpovidalnist za zavidomo nepravdyve pokazannia' ['Criminal Liability for Knowingly False Testimony'] (dys kand yuryd nauk, 2011) (in Ukrainian).

CRIMES ENCROACHING ON THE PROCEDURAL RIGHTS
AND INTERESTS OF THE SUSPECT OR THE ACCUSED
IN THE SYSTEM OF CRIMES AGAINST JUSTICE

ABSTRACT. The doctrine of criminal law of Ukraine has always paid much attention to researching the crimes against justice. At the same time, criminal law is subject to regular updates in respect of establishing the liability for crimes against justice, and this sets the task of outlining the system of a respective group of encroachments taking into account all of the realities of modern legislation. Furthermore, for us the outlined system of crimes against justice would be only the first step in elucidating such an issue as the scene of crimes encroaching on the procedural rights and interests of the suspect and the accused in the relevant system.

The purpose of the article is to outline the system of crimes against justice. For this purpose, the following questions are raised: a) has the group of the crimes provided for by Articles 371–375 of the Criminal Code of Ukraine (hereinafter – the CC of Ukraine) been marked out from among other encroachments on justice?; b) if “Yes” – on what basis (the specifics of the object of crime, the victim, the subject etc.), and what was the name of such a group?; c) if the above-mentioned encroachments have not been considered as a separate group, which groups were the crimes provided for by Articles 371–375 of the CC of Ukraine (or those which corresponded to the ones mentioned in the Criminal Code of Ukraine of 1960) referred to? Therefore, the issue of classification of crimes against justice is still topical.

In the Criminal Code of Ukraine, liability for crimes against justice is regulated by Section XVIII of the Special Part containing 33 articles which have common (general) features as well as differences. This is explained, in particular, by the fact that different social values are taken under protection by this Section. There are different classifications of crimes against justice. The article supports the approach according to which the classification is made based on the object of crime.

An analysis of scientific literature suggests that the crimes provided for by Articles 371–375 of the CC of Ukraine in the system of crimes against justice were singled out at the doctrinal level only when crimes against justice were classified on the basis of the subject of crime. At the same time, the procedural rights of the suspect or the accused should be considered in criminal law as a comprehensive and meaningfully integrated object protected under criminal law which is encroached upon by the crimes provided for by Articles 371–375 of the CC of Ukraine. Therefore, in the author’s opinion, when classifying the crimes against justice based on the object of crime, it would be expedient to single out the group of encroachments provided for by Articles 371–375 of the CC of Ukraine; the name of this group could be “the crimes encroaching on the procedural rights and interests of the suspect, the accused”.

KEYWORDS: criminal law; justice; crimes against justice; classification of crimes; group of crimes against justice.